SPLIT I PRVA DALMATINSKA UMJETNIČKA IZLOŽBA 1908.

Prvi Dio. □ SPLIT, u Oktobru 1908. □ Cijena 40 para.

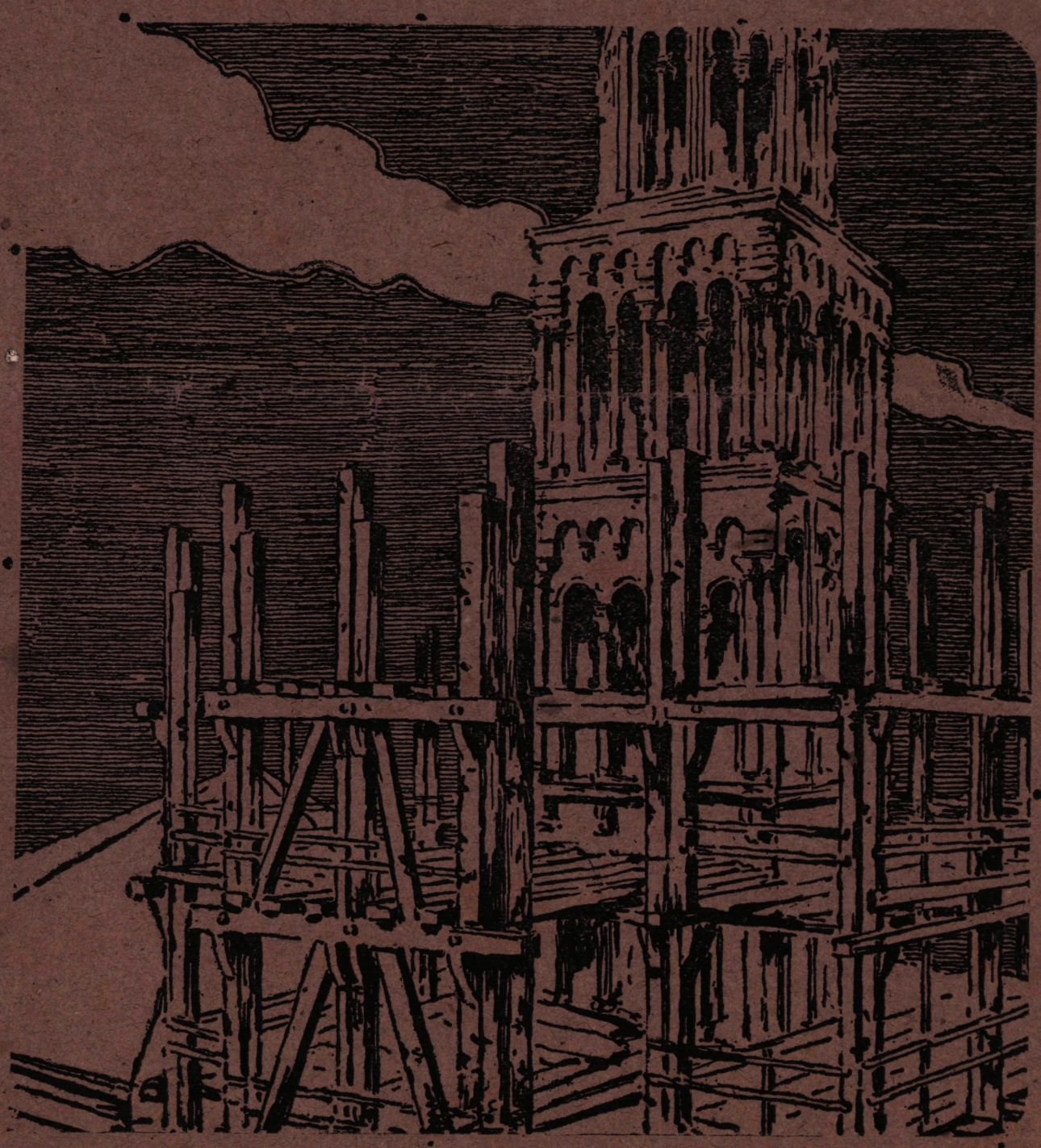

Svoj k svomu!!

Tvornica na paru alimentarnog i ljepčenog tijesta po uzoru napuljskom

Stjepan Kaliterna, Split

Častim se staviti do znanja P. n. slavnom občinstvu, da sam otvorio

Tvornicu tijesta na paru

providjenu sa najmodernijim strojevima, da proizvadjam najbolje vrsti tijesta, te opremam naručbe svake vrsti i kojeg mu drago oblika po zahtjevu muštterija samih, točno i brzo, prema cijenama i vrstama naznačenim u cijeniku.

Cijenik šaljem badava i franko.

J. KARAMAN
Split - Gospodski Trg

Prodaja pisaćih i risaćih potrebština
Fotografija, albuma, razglednica Splita i okolice.
Vodja Dalmacije.

Knjižara MORPURGA
Split - Gospodski trg
VELIKO SKLADIŠTE ŠKOLSKIH KNJIGA I OSTALIH ŠKOLSKIH PREDMETA.
PRODAJA FOTOGRAFIJA, ALBUMA, RAZGLEDNICA SPLJETA I OKOLICE. VODJA SPLJETA I DALMACIJE. CIJENIKE ŠALJE BADAVA I FRANKO.

R. SEVEGLIEVICH
GOSPODSKI TRG. - SPLIT
TELEFON BR. 2.
NAJBOLJE SKLADIŠTE RUKOTVORINA I MODE. VELIKA ZALIHA RUBENINE ZA GOSPODJE, GOSPODJU I DJECU I PRODAJA SVIH DRUGIH PREDMETA, KOJI SPADAJU U TU STRUKU. OBILATI IZBOR KLOBUKA ZA GOSPODJE, BOGATO SKLADIŠTE MODERNIH AMERIKANSKIH CIPELA. SPECIALNO SKLADIŠTE OPREMA ZA NEVJESTE!!!

Papirnica P. ŠEGVIĆ - Split
GOSPODSKI TRG.

Sve vrsti papira i školskih potreba za risanje i pisanje. Potrebštine za pisače strojeve. Umjetničke razglednice.
Cijene umjerene.
Oprema brza i savjesna.

Zastupstvo najboljeg i najsavršenijeg amer. stroja za pisanje **Monarch Visible.**

Najveća Dalmatinska pomodna trgovina

Jakov Pavić - Split

Gospodski Trg
(Nakićeva palača).

GIPSOTEKA
MUZEJA ... LIKE
ZAGREB

SPLIT I PRVA DALMATINSKA UMJETNIČKA IZLOŽBA 1908.

Prvi Dio. □ SPLIT, u Oktobru 1908. □ Cijena 40 para.

Pred ulazom izložbe.

Pred pol vieka, u sedamnaestoj godini svojoj, pobjegao je *Ivan Rendić* u Italiju. Kad se vratio u domovinu kao gotov umjetnik, Dalmatinci jedva su vjerovali, da se iz njihove sredine izlegao i jedan kipar. Oduševljenje je za Rendića raslo i gospoda su navrla s naručbama portraita i nadgrobnih spomenika. Slava se Rendićeva proniela po svim našim zemljama, a on je poput mladog svećenika obilazio sela i varoši i napučio ih mramornim, kamenim i mjedenim kipovima. S njima je bilježio pristaništa i boravišta svoje putanje, i sada, kad mu sjedine osuše glavu, ganućem gleda za sobom onu bielu djecu svoju, što mu nikoše u duši, kad je bježeći od škole boravio s ocem u kamenolomu, sjekao stanac-kamen i zidao kuće. Rendić je poput sijača, što je prokrčio i izorao njivu, da iz podatne ruke posije duboke brazde zdravim sjemenjem. Bijaše dobar sijač, što je vjerovao i veselio se obilnoj žetvi, pa makar on ne dočekao žarko ljeto, kad će jaki i zdravi žeteoci zamahnuti u zrelo klasje vitkim srpovima.

U radu, muci i borbi ljeta su prolazila, kad je iz Gruža odplovio sa svojim stricem mali *Bukovac*, da u tudjoj zemlji traži sreću. Bijaše mu dvanaest godina. Na brodu je služio kao prosti mornar (mozzo), a u dokolnim časovima slikao aquarele. U Carigradu pao je s jarbola. Dva put je bio u Americi i hranio se, služeći kao „piccolo“ u kafani dalmatinca Tripala. Prištednjama je kupovao boje i platno, i kad nije bio u službi, slikanjem bi se odmarao. Jednog je dana izvjesio u kafani nekoje manje radove. Gazda se Tripalo pobojao za „maloga“, misleći da je luckast. Ali medju svagdanjim gostima našao se J. Barrington, veliki ljubitelj i poznavalac umjetnosti. Oslobodi ga od kafane, kupi mu slike i nadje zarade. Netom se u San Francisku pronio glas o mladom umjetniku, naruči mu tri portraita Jevrej Izak Lustik. Bukovac ga se još danas sjeća

sinovskom odanošću. Ovog se puta vratio u Dubrovnik s punim pojasom luisdora. I onda s nadbiskupovom pomoći i vlastitim prištednjama krenu u Pariz, da se usavrši u slikarskom umjeću kod Aleksandra Cabanela. Sliedeće mu godine više radova primi pariški salon, a kad je izložio „la grande Iza“, dobi prvu nagradu. Poslie desetgodišnjeg boravka u Parizu ponovno se vrati u domovinu. Oženi se i sa svojom milom gospodjom nastani se u Zagrebu. Proslavljeni majstor okupi sve mladje umjetnike kao nekoć književnike Ljudevit Gaj. Bijaše im učitelj, brat i drug. Vlada im sagradi ateliere i pod njegovim nadzorom obradjivahu nova djela. U tom kolu bijaše Csikoss, Medović, Crnčić, Kovačević, Frangeš, Valdec, Iveković, Bauer, Tišov i Auer. Prirediše i prvu umjetničku izložbu u prenešenom paviljonu i osnovaše „Salon“. Tad je Bukovac izradio i krasni ditih „Ikar“ i nehote je u njemu simbolizovao sama sebe. Ikar nije vjerovao da će mu sunce rastopiti krila, a ni Bukovac se nije nadao, da će ljubav njegovih učenika proplanuti mržnjom i zavišću.

Pred Dioklecijanovom palačom.

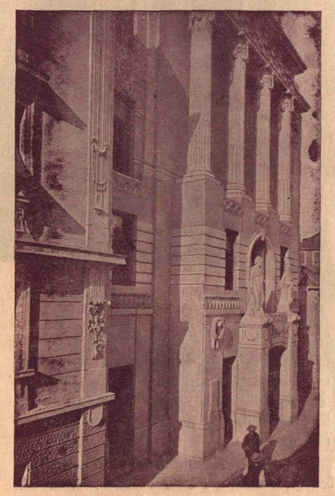

Hrvatski Dom.
Izložbena palača. Ing. K. Tončić.

U istom onom kraju, odakle je Bukovac rodom, čamio je u manastiru *Celestin Medović*. Mladoga fratra zatraviše nježna lica madona, što ga iz visokih ikona gledahu milim i prosećim pogledima. Polumrak crkve, mistično brujanje orgulja, psalmi i liturgije, miris ugaslih voštanica i tamjan, što se u dugim pramenovima izvijao s gorućeg kadjonika: prožeše još trapoviesnu umjetnikovu dušu dubokom čežnjom, da nabožna čuvstva i žarke mladenačke osjećaje izrazi u bojama na platnu. Ostavi manastir i krenu u München na nauke. Te uspomene i utisci iz fratarske ćelije odrazuju se u nabožnim slikama Celestina Medovića. On je jedini, od jugoslavena, pravi religiozni

slikar, u onom smislu kao Carpaccio, Bellini, talijanski i engleski prerafaeliti

Nešto kasnije nego li Medović, odplovi iz Splita put Italije *Emanuel Vidović* i Josip Lalić. Vidović je bio na splitskoj realci loš gjak, a brzo se oprosti i s akademijom „delle belle arti". Nije se mogao podvrći zaptu, radio je po svoju, jer nezadovoljan sa starinskim nazorima još starijih profesora. Slikao je i učio neposredno iz naravi. A kad se nastanio u Chioggi, došao je do svog izraza. U tišini ribarskog grada prekalio je mletačke dojmove i one otajstvene ladje zaplovište prvih puta po njegovim mističnim i dubokim vodama. Nadahnula ga tišina lagune, kad se u prozorje njezinom površinom slegne magla ili kad u predvečerje, na jarboru broda, zatrepti prvi žižak, a na nebu iznikne večernica, budeći religiozna čuvstva. Tišina i religija stvoriše Vidovića pjesnikom sutona i bisernih svanuća.

Malo godina kašnje Splićani Meneghello i Katunarić podjoše u Rim, da se posvete slikarstvu.

I Splićanin *Paško Vučetić* i dubrovčanin Murat vršnjaci su Emanuela Vidovića. Oni se udomiše u Beogradu i slove medju našom braćom kao najizrazitiji srbski umjetnici uz P. Jovanovića.

Za ovom generacijom pojavi se *Ivan Meštrović*. Rodio se u malom selu nedaleko Drniša. Već ga muška snaga opasala, a još je čuvao ovce. Na pastirskim je štapovima urezivao čobane i stada, a iz tvrdog je zagorskog kamena, što ga samo suza sirotinjska kvasi, klesao prve kipove. One velike gromade krša sa odsjećenim sjenama, što se u oštrim konturama kočile na vedrom zagorskom nebu, poprimahu oblike gorostasnih kipova. Umjetnik pastir je maštom dočaravao lica tih nepoznatih bića, razabirao je noge i ruke i izražaj patnje, snage i misli, te kretanje njihovih gjinovskih tjelesa. Besvjesna pravila prirode, što je stvorila svietove dovela je i njega do gomile gnjile, da pokoravajući se njezinoj moći umiesi stvorove: nove patnike i mučenike.

Od Meštrovićevih vršnjaka najbolje se razvio kipar *Dešković*. Ove mu je godine „Pariški Salon" primio dvije radnje. Dešković većinom modeluje životinje, a njegovi su ljubimci konj i pas. Nedavno je dovršio veliku grupu, gdje dva konja uz strminu, u silnoj naprezi, potežu puna i teška kola. Negdje kljuse jedva da koraca, a drugdje kao da će poletjeti čili vranac, s raztvorenim nozdrvama, zamršenom grivom i uzdignutim repom. Tako isto i pse i druge životinje izradjuje na pamet, impresionistički, u raznim kretnjama.

Ne manje je talentovan kipar Rosandić, takodjer rodom iz Splita. Skoro do tridesete godine bio je prosti klesar. Srećom se upoznao s došljakom, talijanskim vajarom i s njim bi, poslije dnevnog rada izmoren i sustao, prionuo modelovati uz svjetlo noćne svjetiljke.

T. Rosandić „Grizodušje".

Ustrajao je, jer ljubav za umjetnošću sve svladava, kida i najsvetije spomene, tek se stiša, kad njezina životna svjetlost ožari bića, što ih je ona začela i porodila.

Osim ovih izložiše i Miho Marinković, Krainer i kipari Bersa, Štambuk, Duković i mnogo njih, što su još gjaci na akademiji, a kao gost, s preko

Velebita, izlaže Mirko Rački slikar mističan, pun osjećaja, što se laća najtežih umjetničkih problema. Uspješno slika prizore iz Danteove „Božanstvene Komedije" i Mažuranićeva eposa „Smrt Smail-age Čengića", pa i tim radovima pokazuje Rački bujnu fantaziju.

Vidovićeva je poglavita zasluga, da se otvorila prva dalmatinska umjetnička izložba. Radio je, neumorno je radio prožet jakom vjerom i proniknut idealima čovjeka, što živi jedino za umjetnost. Ostvarilo se ono, što je prije deset godina bilo smiješno i nemoguće. A nade je, da neće dugo potrajati, te će isti grad slaviti otvor sveobće hrvatske umjetničke izložbe. Ovi skup umjetnika što će ih hrvatski narod u Dalmaciji, upoznati, nikao je iz borbe, iz dugotrajne borbe sa sredstvima i ambientom. Njih niko nije pomogao, njih je svak grdio, ali oni nisu sustali, jer je naše more, nebo, planine i sunce ožarilo njihove duše neodoljivom čežnjom za ljepotom i neumrlošću.

Beč 18.IX. 1908. ——— Božo Lovrić.

Govor dr. Gaje Bulata

izrečen pri svečanom otvorenju I.e dalmatinske umjetničke Izložbe dne 30. IX 1908.

Gospogje, gospodo!

Mnogijem kao da je bila odveć smiona namisao da se u Spljetu, u nevelikom pokrajinskom gradu, priredi umjetnička izložba; skeptici smatrahu je prostim precijenjivanjem, dok je drugim boljim, bila to ona obična goruća želja svih umjetnika koji *numine agitante* ne računaju odveć sa prilikama vremena, prostora i sa drugim poteškoćama.

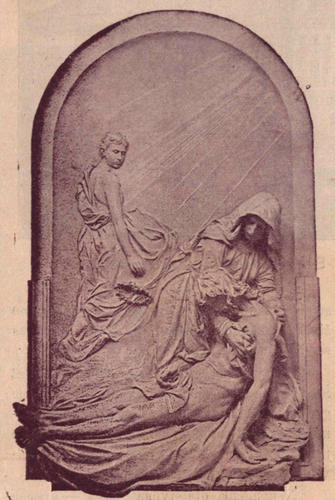

I. Rendić — „Pietà".

Ali ta ideja, koju je prvi začeo naš Emanuel Vidović, malo po malo, svladavši raznovrsne zapreke, postala je gotovim činom i Vi ćete danas, gospodo pozvanici, čim dobijete prvi sintetični utisak ove naše umjetničke izložbe, sigurno priznati da se nalazimo pred kulturnim dogogjajem za nas od velike, neprocijenjive znamenitosti.

U oči onoga dana kada je imala izčeznuti ona ogromna kajba, koja je još za malo vremena imala sputavati agilni let našem krasnom zvoniku put nebeske modrine, sastao se skup mladih ljudi, stavio se u dodir s našim umjetnicima, amo tamo po svijetu rastrkanim; a ovi nijesu zaboravili svoju rogjenu grudu i ako ih nije mogla odhraniti: — njima koji daleko od ovih obala gdje im morski val odnjihao prve umjetničke sanje, njima u teškoj borbi, koja je sugjena svakom umjetniku — njima: Bukovcu u Pragu, Medoviću u Zagrebu, Vučetiću u Beogradu, Meštroviću u Parizu a tebi, ovgje prisutni Ivane Rendiću, nestore naših umjetnika, mili babajko naših mladih kipara koji toliko obećavaju — svima vama prvi naš zahvalni oduševljeni pozdrav . . .

Ova je izložba regijonalna; učestvuju samo umjetnici rogjeni u Dalmaciji. Čedna naša sredstva nijesu dopustila da okupimo umjetnike čitavog našeg naroda hrvatskog i srpskog imena. Morali smo se ograničiti samo na dva umjetnika koji su imali na neki način da zastupaju umjetnike preko Velebita i da posvjedoče — i ako je to suvišno — da u svakom pogledu, a po gotovo u umjetničkom, mi smo jedno te isto: djeca iste majke, nevesele hrvatske majke!

Službena korporacija umjetnika u Zagrebu nije se odazvala našem pozivu zbog pogrešnog shvaćanja, ali se je odazvao vrli mladi umjetnik Rački, a uz njega još su se dvojica prijavili; čast njima i hvala!

Naša pako Dalmacija, u umjetničkom pogledu, zbog municipalnog života svojih gradova, što je kod nas uplivalo i na razvitak arkitekture u srednjem vijeku — jer je umjetnost živila tada kao svugdje u crkvama i na pjacama pred općinskim domom — Dalmacija, velju, ima neku osobitu umjetničku tradiciju; iz bližnje Italije, iz domovine Michelangela i Leonarda, umjetnici, arkitekti osobito nameću svugdje svoju veliku vještinu, a u Dalmaciji grade se veličanstvene crkve i dižu se krasni zvonici: u Zadru, u Šibeniku, u Trogiru. Veliki Strossmayer, čija neumrla sjena, i kada se o umjetnosti govori, treba da nam lebdi pred očima, naš ženijalni Mecenas svojim umjetničkim shvaćanjem za svoju krasnu crkvu u Djakovu izabire romanski stil dalmatinskih crkava.

Pored ove umjetničke prošlosti Dalmacija je i zbog svojih prirodnih ljepota takodjer nešto osobita, a i zbog toga naši umjetnici i ako različiti izmegju sebe, jer su im sugeti raznovrsni, ipak pokazuju nešto zajedničkog; uplivu prirodnih pojava najviše su podložni umjetnici a po gotovo slikari i nebo uvijek svjetlo koje nije nikada olovno niti kada ga rijetka lagana magla krije a „na obali kršnoj
gdje se ljubi sa zemljicom more
te s gorućih cjelova se ragja
ozbilj kopnu a milina moru . . ."
kako pjesnik pjeva, i ljudi, a navlastito umjetnički temperamenat, ima nešto osobita. Ne velim da smo mi dalmatinci baš savršeni: sasvim drugo, dapače i mi obični ljudi

B. Bersa „Dalmatinska seljakinja".

pa i umjetnici imamo svojih osobitih mana, ali i kada nebi bilo istina, da je Sv. Hieronim rekao: *„parce mihi, Domine, quia Dalmata sum"*, ta se rečenica ipak može na nas svijeh primijeniti.

A kada sam spomenuo tog velikog dalmatinca, — jer je sretan slučaj htio da danas na njegov dan biva otvorena umjetnička izložba — istaknut ću samo, da u njegovim krasnim poslanicama ima baš umjetničkih stranica, u kojima askeptizam nije mogao

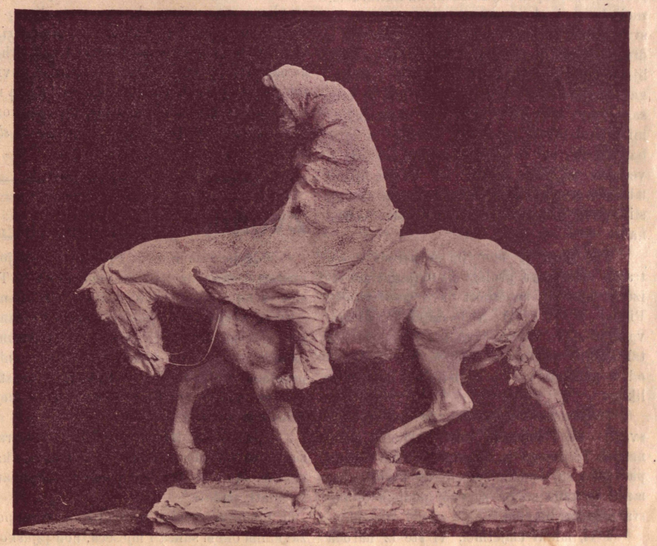

B. Dešković. — „Dva starca".

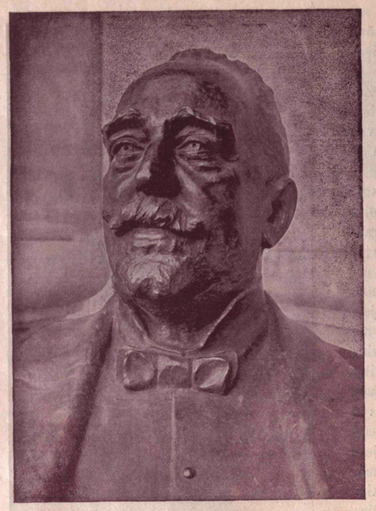

T. Duković — Portret glazb. G. G.

zamračiti klasično shvaćanje prirodnih ljepota. Pa baš taj *Doctor Maximus*, kao malo koji drugi Svetac, zbog svojih burnih doživljaja, nadahnuo je toliko umjetnika, od kojih mnogi stvorili su prava remek-djela sa sugetima iz njegovog života: od Jeronima pokornika u pustinji, koji se u prsi bije, do Jeronima koji prima pričest — od Jeronima napastovana, do Jeronima u rajskoj slavi . . . Broje se na stotine umjetničkih djela koja predstavljaju Sv. Jeronima, pa i u Dalmaciji ima po koji Sv. Jeronim veće ili manje umjetničke vrijednosti . . .

Naša moderna umjetnost, možemo reći da je od jučer. Kako smo istakli u našem proglasu „sveopća zapuštenost na kulturnom, socijalnom i ekonomskom polju s jedne, a svagdašnje borbe za narodno osviješćenje s druge strane potisnuše u zemlji interes za lijepu umjetnost, oduzeše sredstva i pomagala umjetničkom stvaranju“. Kada je bila sagragjena crkva u Djakovu, od naših umjetnika sudjelovao je jedini Rendić sa dva bas-reliefa; svi su naši umjetnici još živi a većinom su jošte mladi: ali u ovu bujnu mladost, u ovaj skoro iznenadni osvit našega slikarstva i kiparstva, mi polažemo velike nade.

Umjetnost je ono čim se narodi mogu trajno dičiti. Sve prolazi na svijetu i narodi izčezavaju, ali umjetnost sve nadživljuje: Pindar je veći od Aleksandra Velikoga, veća je slava Leonardova nego ona slavnih talijanskih oligarhija, veći je Victor Hugo od Napoleona, veći je Tolstoj od Petra Velikoga.

Umjetnost universalna je; svojina je svačija, ali i umjetnik nosi i vrline i mane naroda iz kojega je niknuo; vrline ostaju pa i ako su osebine pojedinog naroda, nameću se kada su na zdravoj podlozi te postaju općim blagom.

I vi, mladi umjetnici, vi ste iz naroda potekli. A naš je narod — kako nas slabo poznaju u tugjini! — narod koji ima umjetničkog shvaćanja više nego koji mnogo veći i mnogo sretniji narod.

Neću ovgje spomenuti našu narodnu poeziju, kakove nijedan mod rni narod nema, neću naglasiti ono zdravo bistro shvaćanje prirode i ljepote s kojim se takmi jedino pjesma stare Elade; neću vam ovgje spomenuti dražest i gjul-miris naših narodnih ličnih pjesama . . . zbog kratkoće vremena moram odoliti napastovanju da vama, dražesne gospogje, pružim kitu poljskog cvijeća . . . Eto vam naše narodno tkivo i vezivo, naše čipke — za koje se stopro sada zanima tugji svijet — i koje nam kažu kako i naš prosti narod i u zabitnim zagorskim kolibama shvaća harmoniju bojâ i estetiku crtâ.

A vi mladi umjetnici, raznosite po svijetu one skrovite umjetničke vrline našega naroda; vi koji ljubite taj narod kažite, da toli klevetano hrvatsko ime ima pravo da se spomene megju kulturnim narodima.

Danas kada su ljudi jednaki, imali bi biti i narodi jednaki; nijesu krivi slaveni, golubinje ćudi, što nijesu imali Karla Velikog ili Atilu . . . Ali idem predaleko.

Ova prva kolektivna afirmacija dalmatinskog slikarstva i kiparstva neka bude velik melem našim krvavim ranama, a vi slikari i kipari slušajte ovu našu poruku, koja, gledajući vaše lijepe umjetnine, iz srca nam izvire . . .

U ovom Spljetu gdje je prvu umjetničku pjesmu složio Marko Marulić; u ovom Spljetu gdje nam se Boticeva vila sa Marjana javlja:

Sjaj mi sunce, domovini slatkoj
oj preslatkoj mojoj domovini,
da s' nagledam njena divna čara!

vi slikari, koji sunčane zrake u bojama rastavljene na vašem platnu zaustavljate, vi dižite visoko luč prosvjete, — *vi kipari* s čijeg dljeta „studen kamen prima život, drhće gamzi diže glavu“, vi visoko, visoko povrh sokolovog gnijezda uklešite nam Slobodu a mi ćemo na podnožju njenom urezati samo one dvije zlatne, uzvišene riječi: *prosvjetom slobodi!*

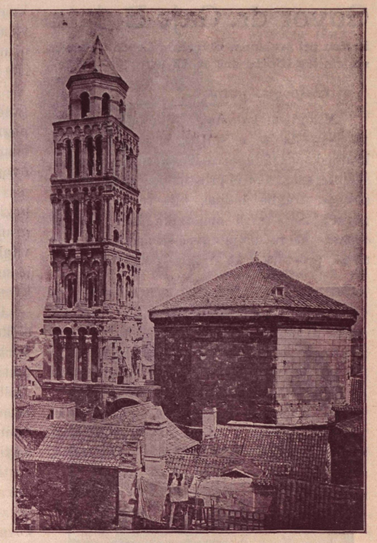

Stari zvonik stolne crkve.

Zvonik.

Inžinir KAMIL TONČIĆ.

Noć je, tamna noć: Spustila se svojom gustom koprenom nad drevnim gradom! Tišina, san! . . . u grobnici velikoga Dukljana, gdje su davno davno počivali njegovi ostanci pod sjenom carskoga grimiza, u nijemome sarkofagu . . . , zub vremena poče nad onim pepelom, nad pepelom ponosnoga Augusta, prvoga nad Augustima i Cesarima, svoje deletorno djelovanje!

I poče propadati onaj gordi dvor: Korak za korakom, tiho nečutljivo, kamen za kamenom, stup ze stupom stade se naginjati, kolebati, padati.

I minuše godine, prohujiše vjekovi pod zavidnim okom sunca i mjeseca, pod pljuskom kiše i oluje . . . al' crv osvajatelj; kobni takmac vjetra i vihora, točio neprestano snažne mišice velebnoga kolosa, griskao mu živce, drmao mu kostima . . . Nu gorostas se drži junački, neda se . . .

Noć je, tiha, gluha, tajinstvena. Ali gle! Što je ono iznenada zastrujilo veličajnom grobnicom? Bolni jauk i plačni vapaj zamnijeva, sad nujno i sjetno, sad zdvojnim urlikom ranjene nemani . . . , kojoj jeka odvraća one kobne zvukove . . .

Nepomična, otajstvena Sfinga — drevna čuvarica onoga silnoga blaga arhitektonskog — zgurena u debeloj sjeni stupovlja, prenu se iznenada i zbaci sa sebe svoj stoljetni muk; zarida gorko . . . strašan san je sanjala: pričini joj se, kao da je netko rinuo bodež u srce Dioklecijanove palače a iz rane da krv bije i da ona u njoj grezne

Bješe zaspala nad odrom trudnoga cara. I sada, kad se probudila, hoće da pronikne pogledom u sudbinu čarnih ostanaka carskoga dvora . . . Nu gusta, smrtna tmina neda, te neda da vidi strahote Ravenjani-

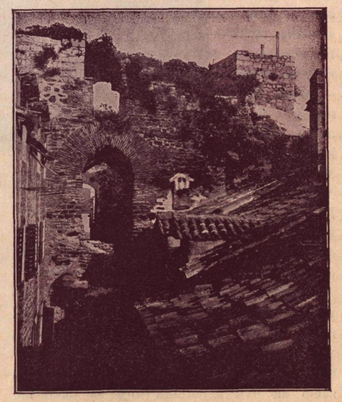

Dio rotunde izvana.

nove ruke i njegova stada, i pritisnu joj oči Iedenom koprenom mrkle noći! . . .

I umuknu jadnica i zaklopi umorene luči i stisnu srce strveno od boli; pamet joj zaroni u drevne davnine: tanani odaziv propalih pokolenja stade se dizati u njenoj ogorčenoj duši i odjekivati mrmorom tragičnih davnina. Tamo daleko daleko hrli joj misao, u domovinu jadnoga Lajoša i nesretne Jokaste, kad je ono ponosita i strašna obarala smrtnike svojim groznim enigmama, dok nije i aju patnik Edip survao u propast . . .

I onda je za prvi put proplakala . . .
Nu opet je uskrsnula!

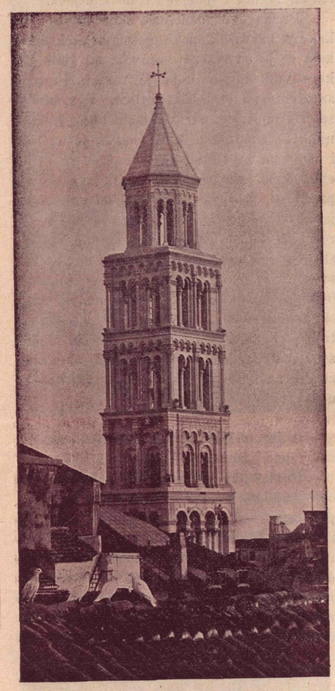

Novi zvonik Stolne Crkve.

U staroj svojoj domovini, u Egiptu, nastavilo se njezino gospodstvo. Na tvrdom podnožju granitnih gromada, kao veličajna straža pred gorostasima, dostojnim njezina drugovanja, dominirala je tvorevine egipatskih moždana, što su prkosili vjekovima, uz poljubac starine Nila i uz vitlanje oblačina, što ih diže pomamni Kamsin. Tu je nježni posmjeh, zadahnut istočnim kadom, blago promatrao sretno doba faraonske kulture.

I tome gospodstvu nadodje kraj. Sa zapada sunu rimski orao i pade na nilsku ravnicu. Imperatorske legije nahrupiše na sve kraje . . . Tisuće vesala zapljuskaše morskim valovima, natovarene blagom egipatskoga genija, da ukrase hramove kod hladnoga Tibera, razasute na sedam brežuljaka tiranskih Kvirita.

I onda je ona proplakala po drugi put. Jedna je ladja krenula u bučnu Adriju i iskrcala — nju i njezinu drugaricu — na obalu izmedju ukroćenih Manija, gdje je car udario temelje svojem zadnjem boravištu. Vidjela je zatim sjajnu pratnju dvora i odlikovane Cezare, kako se klanjaju svom poglavici . . . Slušala je teške korake carske straže i vrevu nezuzdnanih mima . . . i napokon strašne uzdahe bolesnoga cara — — —

i novim prilikama. Nacijonalizam izjeda i troši sve sile, potkopava malo po malo skoro i svaki literarni artizam. Dalmaciju u ovo doba, mjesto bogodanih umjetnika i visokih umjetnina, poplaviše domaći i tudji umjetnički šegrti. Ovi za jeftin novac nagrdiše božje hramove i svetačke oltare. Ukus ode netragom, ljepotu nadomjestiše kričuće šare.

Ali trublja nacijonalizma, u koju onako gromko zatrubi Podgorski Pustinjak, prenu narodne sinove. Ječi jeka i odazivlje se krš kršu: Hrvatska Hrvatima a Hrvati Hrvatskoj — al uz jedinstvo i prosvjetu. Miče se zardjalo narodno pero, ali se trže i domaće dlijeto i kist.

Po koji domaći sin obija tudjinske pragove, potuca se od nemila do nedraga. Nahodi se i mecenatska ruka. Veliki djakovački vladika prvi, iz tamo preko Velebita, misli, dalekovidan, uz narodnu svijest na potrebu umjetnosti. Njegova darežljiva ruka pomože i po kojega Dalmatinca u tudjini.

Lorenzo Lotti: Biskup Toma Negri.
(U samostanu Poljuda).

Ali nacijonalno probudjena otadžbina vabi iseljene sinove na domaći prag. Neće im se tudje veličine, vole domaću skrovnost. Žele i oni živjeti narodnim životom, sudjelovati gradnji domovinskog ognjišta, plodove svojega dlijeta i svojega kista pokloniti narodnoj veličini. Do očinskoga im je praga, do rodjenog kučišta.

Kulturni rad naših narodnih sila na književnom polju kroz ovo vrijeme od narodnog osviješćenja, vidjamo sakupljen u knjige. Evo dočekasmo napokon, da vidno pregledamo umjetnički rad naših domaćih sinova. Oni, kao što mlada majka sva blažena nudi dragome nakon dugog izbivanja plod izmjenične ljubavi, nama podastiru na ogled plod njihovih umjetničkih sanja i vizija. Ljepotom žele očarati oči naše, umjetničkim ukusom odmoriti dušu našu, tankim osjećajem oplemeniti srce naše.

Ele — pokažimo se sinovi pradjedova naših!

Ante Petravić.

□□

Za domaće gradjevne oblike u Splitu.

Inž. P. Senjanović ——— Split.

Kad se u Splitu odmakneš od grada, pa zalutaš u varoši, nadješ se kroz labirint uličica i prolaza u ambijentu, koji je i za veliki dio splićana prava „terra incognita“.

A ipak u ovim uličicam, niz strmine Mrljana i Gripâ, medju razrušenim zidinam i zapuštenim mirinam, obraštenim šipkom i lovorom, smokvom i bajamom, dračom i bršljanom, ima naslade i za oko i za srce. Ono što nalazimo nije obilno, ne nameće se svojim sjajem ni raskošjem, fragmenti su teke, pojedine linije, motivi koje treba uokvirit, perspektive koje treba ograničit. Čedne, jednostavne gradjevne forme, košto je cio način življenja stanovnika, ali iskrene, logične, od nikuda unešene, nastale pod uplivom prilika, potreba, podneblja i materijala.

Nerazumijevanje i pokvareni ukus, uništava malo a malo naravne neprisiljene, netražene i originalne gradjevne motive pa ih nadomješta šablonskim, suvišnim ornamentima.

Noviji gradjevni materijali, — a što je još gore — nelogično upotrebljeni i neobradjeni prema naravi materijala samog, uništavaju sa svojom ukočenošću, hladnoćom i monotonijom, svu dražest i prijaznost, veselost i naravitost, kojom bi morao da odiše svaki ljudski stan, a seljački pogotovo.

Praktičnost i naravitost ovih jednostavnih gradjevnih forma, te mogućnost, da ih se uščuva, sistematski obradi i da se pomoću istih individualizira posebni typ seljačke i gradjanske kuće u Splitu, obvezuje nas da se pobrinemo za proučavanje i strukovno-umjetničku obradbu istih, e da time zapriječimo s jedne strane neukusno nagrdjivanje grada i predgradja splitskih, a da pomognemo s druge strane razviti i uzgajati u velikim masama puka i gradjanstva, ukus i smisao za lijepim formama, koje su niknule pod našim nebom i odgovaraju našim potrebam.

* * *

Krajem devetnaestog vijeka nastao je u graditeljstvu i umjetnom obrtu preokrt, koji, se u kratko rečeno temelji na razboritosti shodnosti, logičnosti i iskrenosti forme i materijala, zabacuje sve elemente, koji nijesu zahtjevani od konstrukcije, odriče se svakog imitiranja te obradjuje svaki materijal na način koji odgovara naravi istoga i alatu s kojim ga se obradjuje. To je kratko zbiveno, taj više razvikani nego shvaćeni „*novi stil*“.

U zadnjim se pak godinama u Engleskoj začelo, pa je osobito u Njemačkoj, Finskoj i sjevernim pokrajinama Austrije uhvatilo maha, nastojanje oko usavršenja obiteljskih kuća, koncentrirala se je na iste najintenzivnija pažnja znamenitih arhitektâ, koji sa ljubavlju i zanosom, hoće da liše ljudsko stanovanje svih lažnih i suvišnih ornamentalnih elemanata i da mu dadu oblik što ga narav, logika i ljudski razum zahtjeva.

Prema ovim načelima, seljačka kuća, ta kako ju nazvaše „pučka pjesma arhitekture“, koja se je od starine sačuvala od svih dekorativnih forma, koja je nastala i srasla sa životom i potrebam istoga, a uobličila se pod uplivom naravi, podneblja, ljudi i njihovih životnih prilika, postala je uzorom i osnovom za obiteljske kuće, koje su se po engleskom primjeru, radi svojih izvanrednih prednosti, proširile u cijelom kulturnom svijetu, na periferiji velikih gradova, po varošima i selima. Uza sve „maskerade“ raznih stilova — kako ih je Goethe već na početku prošlog vijeka zgodno okrstio — seljačka je kuća jedina ostala vijerna svojoj svrsi, ostala je samo ono što je od nje čovjek trebao i narav zahtjevala, ko iz rodne zemlje nikla, organički svezana uz grudu zemlje na kojoj je nastala, a sva joj ljepota u naravitosti i shodnosti.

* * *

A imamo li mi u Splitu da išta uzmemo, usavršimo i gojimo na našim težačkim kućam?

Prošetajmo se kroz one zakućaste uličice, zadjimo u onu gomilu mirinâ i kućarica, pak ćemo i ako razbacano, gotovo poderano i na pola porušeno, naći i na svakom koraku nešto intimnoga, slikovitog, — a ne dolazimo li amo sa prezirom — i nešto prijaznoga. Ne češ naći upravne linije što umara oko i otupi pozornost, već nepravilnost, gdje šire gdje uže ulice, svaki čas

Dolci: Madonna
(u Sakristiji Stolne crkve).

nove perspektive, slikovitu nepravilnost u smjeru puta i visinam kućâ i krovova. Naići ćemo tako na zidom zatvorena dvorišta, u koja ulaziš širokim vratima, na nekima je je još i gvozdena alka, a s gornje su strane uokvirena ili raspucanim pragom ili kupom pokrivenim zidom, na mjestima prosti primitivni kameni obelisk markira ugao dvorištnog zida. Iz pukotina toga zida probija bunika, aloje ili divlja smokva a u zemlji nasutoj vrhom istoga sgustila se murtila, rascvale se vijolice, pa ljubko pozdravljaju

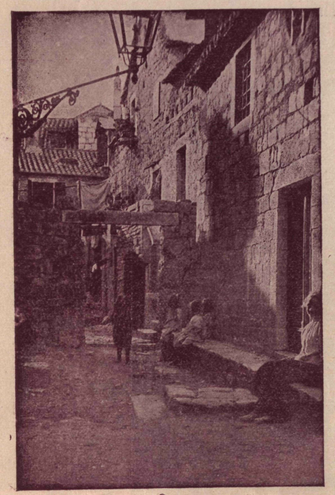

Težačke kuće u velom varošu.

prolaznika. Dvorište odijeljeno od puta, zatvoreno tudjim pogledima postaje već jedan dio kuće, gdje se obavljaju važni poslovi kuće i konobe, koja je u prizemlju; prekrila ga lozova odrina ili „sinica“ što se poduprla na osušene maslinove panje, okolišile ga kuće, stube i balature, bez prisiljenog je poredanja i nepravilnog oblika pa djeluje intimno, prijazno, postaje jedan dio osobnosti kućne čeljadi, kojoj u drugom dvorištu nebi bilo „domaće“. Skale i „*balatura*“, to je glavni motiv na našoj težačkoj kući, lijep u u svojoj jednostavnoj, istinskoj i iskrenoj konstrukciji. Otvoreno stubište, koje se u dva kraka lijepo lomi, penje se samo jednim krajem uzidano do balature gdje je ulaz u stan. Balatura naslonjena na dva moćna kamena zuba o koje se oslonio lagani ćemer. Jednostavna kamena ili drvena ograda zatvara balaturu sa dvije strane, a dva kamena stupa nose strehu ili krov od kupâ, što pokriva balaturu i čuva kućni ulaz od kiše i sunca. Sa ograde se objesio ljupki karanfil a po koncima do strehe propeli se lagani kampaneli. Rubom podkrovlja protegao se je na kamene zubove oslonjeni kameni žlijeb, jedno i drugo u jednostavnom obliku i izradbi kako odgovara faktičnoj potrebi i domaćem materijalu.

U krovovima je najinteresantnija raznolikost forme, boje i materijala. Razne visine, raznog smjera, svaki čas prekinuti „*luminarom*“, jedan od crvene, drugi od crne kupe, treći od bijele oklačene ploće. Gledaš li ih na suncu ugadja ti raznolikost boja gledaš li ih prema rumenom večernjem nebu, živahna je njihova silhouetta, koja postaje uprav veličanstvena, kad je u njoj istaknuta još bizarna, prozirna forma kojeg starijeg dimnjaka, sa širokom krunom u glavi.

Na somiću obično, i to na mjestu gdje je u kući ognjište, oživljuje ravnu plohu zida, pravilna izbočina koja se s dolnje strane oslanja na zubove i ćemer, pak se povrh ognjišta sužuje i prelazi u široki dimnjak, što monumentalno nadvisuje kuću.

Ništa ne ima na ovim kućam umjetnog ništa traženog, slikovitost i ljepota njihova, leži u cjelokupnoj slici, u armoničnom grupiranju i razmještanju masâ i pojedinih svrsi odgovarajućih konstruktivnih elemenata, u razmjerju dimensija, u zelenilu i cvijeću što ih opkoljuje. Sa svakog prozora, sa rubova krova, iz „*jerula*“, limenih, zemljanih i drvenih posudâ, prosulo se cvijeće, što kući daje ljupki, veseli karakter. Uz zidove, duž žljebova, nad balaturam, savila se i priljubila se uz kuću vinova loza, hranilica našeg težaka. U uglu dvorišta izrasla pa se o kuću oslonila, djegdgje smokva, gdjegdje šipak ili lovorika a somiće pokrio bršljan. U nekim otvorenijim položajim ustubočio se pred kućom snop čempresâ, ili se u prisoju uzvila ponosna paoma ili procvjetao stoljetni aloje, pa cijelom okolišu daje slikoviti, poetični dojam.

Težačke cure i domaćice brižno čuvaju i njeguju ovo cvijeće i zelenje, bez kojeg nema težačke kuće, pak je nešto idealna i plemenita u tom nastojanju, u toj čežnji i potrebi za lijepim.

Koliko je golotinje i neukusa naprotiv na novijim kućam težačke i gradjanske ruke, što su se u zadnjim godinam razasule po krajevima grada. Golo željezo, stare zahrdjale željezne cijevi, stare željezničke tračnice, strehe i žljebovi od lima, cementni minareti, vaze, stupići i ornamenti prema ilustrir. cijeniku itd. Ne ima zelenila, ne ima konstruktivnih elemenata, da ožive lice kuće, sve odbija, ništa ne pruža užitka i naslade. Nastale su ove kuće po šabloni gradskih kasarna za iznajmljivanje, koje se ne prilagodjuju potrebam i načinu življenju stanara, u kojima čovjek za nevolju skloni glava, ali uz koje se ne može da priljubi, da se u u njima udomaći.

* * *

Imamo dakle što da uščuvamo, čime da osvježimo i popravimo dosadanji neukus, da popunimo prazninu, jer su u ovim varoškim kućaricam uzidana duga i prokušana iskustva cijelih naraštaja, koja onom te ih razumije razjašnjuju duboku svezu izmedju naravi i ljudskoga djela.

Malo ljubavi, čustva i mara za ove neše jednostavne gradjevne oblike, malo razumijevanja i razvijenog ukusa, pak se iz ovih čednih i slikovitih zidovâ, vratâ, balatura, dimnjaka i krovova, lantana, balkunada i pergola, pomoću onog naravnog zelenila sa jerula i odrinâ, te domaćeg sgodnog gradjevnog materijala i tradicijonalne izradbe istoga uz uporabu drugih našem načinu života, klimi i gradjevnoj tradiciji u pokrajini odgovarajućih motiva, može sakupiti, kako sam na početku ustvrdio, bogato gradivo za posebni individualni typ seljačke i gradjanske kuće, za splitske varoše i nove predjele grada.

Ove čedne gradjanske i varoške kuće ne trebaju nikakova „stila“, nikakove „arhitekture“, koju ne može shvatiti ni uživati obični čovjek. Sačuvat i obradit jednostavne konstruktivne oblike, što ih kuća sama po sebi treba i koji jasno pokazuju svrhu kojoj služe, upotrebit sgodan elemenat na sgodnom mjestu, da sve podaje jednu organičku cjelinu, a da ova odgovara svojoj svrsi, da kuća bude pristajala životu čovjeka za koga je gradjena, košto mu odijelo i obuća pristaje na njegovo tijelo. Naravno zelenilo sraslo sa kućom, sa svojom svježošću i intimnošću, bogato će nam nadomjestiti suvišni šablonski a skupi ornamenat, djelovanje boja, koje pod našim plavim nebom na bistrom zraku i na sgodnoj pozadini živo odskaču, treba gojiti i raznolikim gradjevnim materijalom armonički udešavati.

Moramo nadovezati na stare dobre gradjevne tradicije, a da uz to ono što gradimo, bude za današnje ljude, da nosi obilježje našega doba u unutrnjoj razdiobi, uredjaju i namještaju.

Ne smijem dalje, istakao sam, što se na našoj siromašnoj težačkoj kući može naći, na čemu se možemo nadahnuti, nahrcio sam samo što bi se sve moglo prema iznesenim modernim principima na našim novim kućama, upotrebit, obradit, oplemenit, ne bi li ko je pozvan i ćuti za naravitost i ljepotu posvetio ovome svoju pažnju, pa da se radeći na postojećem i domaćem, dajbudi začme saniranje prilika u Splitu, gdje je neukus u graditeljstvu postigao svoj vrhunac.

Marjan

(Utisci). Z. B. ILIJIN.

... Vas zaljev kupao se u zlatu svibanjskog podnevnog sunca. I kako su čiovske i kaštelanske drage i zelene obale izmicale pred okom putnika, tako je ono nemirno iščekivanje, ono uzbudjenje raslo.

Zamaknuvši još jednu izbočinu ostrva, ukaza se vršak brežuljka, a na njemu u blagom proljetnom povjetarcu zalepršа velika troboja. I začu se gruvanje teških mužara, koje se niz uvale i proplanke orilo do sedmih brda. Spljet je pozdravljao Zadar, u jednoj duševnoj vezi kulturnog slavlja.

Bilo je to pred sedam godina, kad stijene umjetničkog hrama splitskog odjekivahu zvukovima Lisinskovog glazbenog veleumlja; kad se narod sticao kao na hodočašće, sa svih strana Dalmacije u ovaj grad, na svečanost hrvatske umjetnosti.

Onaj prvi pozdrav Spljeta ostat će mi u vječnoj pameti, kao što je i onda ona troboja sa visine legendarnog brda uskrisivala u ono par stotina izletnika daleko poznato dozivanje Marjana i njegova barjaka u pradavnoj pučkoj pjesmi.

* * *

Oj Marjane, samotna planino
Pored Spljeta, pored živa grada!

Tako sa mekijeh, širokijeh, slavonskijeh ravni zazivlje sin varoške ubožari, — „spljetska sirota“ — goru rodnoga kraja svoga. U môbi kod slavonskih žetelica, u prašini i pod sunčanom žegom, u nujnim zvukovima žica i struna izvija se duh spljećanina junaka, a s njime čeznutljiva pomen krševitog brda, mora i neba dalekog.

Njetko njegdje svoju sreću traži,
A ja jadan, ja bi sretan bio,
Ja bi bolno srce umirio,
Kad bi znao, kad bi kazat mogo,
Što mi mirno more oko tebe
Pram mjesecu il uzdiše sjetno
Il šapuće tihijem talašcem . . .

Kroz glazbu ovih stihova redaju se slike rumenih sutona, mliječnih mjesečina, kad u tišini zraka, u pridušenom klokotanju talasja kroz škrape i žalo žbori nešto glasom tuge, nesvijesnog nekog oplakivanja neispunjenih nada, nedostiženih ideala . . . Slike bolne i turobne spljećanina Vidovića.

A onda se tuga prelije u uzdah, suza u jauk, i iz duše izvire lelek ojadjena, ogorčena srca. I kao da je čovječja duša srasla sa ovim morem, upoznala riječi uzburkanog valovlja, plač koji se iz raspršane pjene k nebu diže. Oh, to more!

A njekad se goropadno žesti,
Oko tebe Marjana, bijesni,
I talase pljuskom o te lomi;
Kad bi znao, kad bi kazat mogo
Što ti veli jugovina mutna
Lomeć grane maslinam i smokvam,
Što l' ti kaže suha studna bura
Po goleti po tjemenu ćelom
Sušeći ti kadulju blijedu . . .

* * *

Danas je marna ruka novih pokoljenja obavila gustom zeleni one goleti, i ono se tjeme ćelo preobratilo u bujnu, mirisavu kosu zimzelenog granja i lišća. Maslina se i smokva, te koja osamljena trs izgubila u velikom premahu bora, lovora i ćempresa, i samo nježna nit mirluha kaže, da se medj kamenito, skriveno tlo stisla po koja osamna kadulja, koji stručak smilja i bosilja.

Za ovih ljetnih srebrenilom okupanih večeri oživlje se sred uredjenih aleja korak samotnika šetaoca po šljunku bijelih staza. I kad je korak stao, sva se duša snatrioca podala mekom, svilenom šuštaju pinijinog granja, bljeskanju razlivenog mora, u dražesnom očijukanju talasa sa pobijedjelim zvijezdam, mrmoru grada, koji se skladnom pjesmom sprema na počinak, i nezamjetnom cjelivanju vala o izvetšale skute obalnih hridina.

I kad oblačine zastru mjesec i zvijezde, kad vjetar nosi na pljuštaje kišu i prigiba meko granje, — cvili lišće, sipi kamen po tlima, a iz daljega dopire šum valovja: — plač neba i zemlje, sred tamne noći, u zazivanju pokopanih junaka, porušenih kulišta, potonulih gjemija, — u sjećanju nepovratne prošlosti.

Jaoh pusto povjestnice groblje
Uveloga hrvatskoga slavlja
Pusto ti si, jadna moja majko.

Blijeda prilika pjesnika Luke kao da se još šeta i stopom broji narodne muke, stopom smišlja po jednog junaka, broji suze od očiju i teške uzdisaje . . .

U gomilanju i tjeranju oblaka, kao da srljaju legije rimskog orla, čopori Avara, Gota, Mongola, alaji turskog polumjeseca, — sve one horde, koje onom tamnom dolinom prodjoše, na njoj svoje čardake spustiše, i plamove svojim bozima nažgaše.

I kroz sijev munje, kao da je odasjao bljesak zlata i alema na kruni hrvatskih kraljeva. I uzdah, koji je vjetrom dopro gori, sa crkvice na hridovitoj uzvisini Sustipana, zadnji je uzdah hercega od sviju Hrvata.

Vjetrina vije, da te groza hvata.
Nad samostanom urla . . .
U crkvi žižak drhće . . . suzu proli
Gospa — svud tama. Čovjek kleči: moli.
Muk . . . Samo čuješ: jedno srce kuca.

* * *

Sa „bulvara“ sušačkog i trsatske uzvisine gledao sam naše more. Kvarnerski zaljev, hrvatska krš, Učka, Otoci . . . Sa esplanade „Hotela Obelisque“ kod Općine divio se i opet našem moru, — onom tršćanskom zaljevu, od Kopra i Milja, uz Miramar, do Tržića. Uzaman! Bez ikakve natruhe romantike ili predraspoloženja, ovo more — u svim svojim promjenljivim čarima — odavle sa visine Marjanske zanosi, omamljuje više.

Ponajprije sura golet Kozjaka, Sugjurgja i Mosora, ćak do zadnjih biokovskih obronaka, koji se gube u plavetilu kao prozirne maglice — zastriješe vidik prema sjeveru, uznoseć misli na velebnost i divlju gordost prirode. A onda pitoma selišta, uz pitome obale, na prisojima i zatišjima, kao da je netko bjelinu kula i kućarica igrajuć se od miline na pregršti sijao.

Razlilo se more, čas zalazeći u duboke zatone, kao ruka čeznutljiva momka u skrovite čare djevojačke; čas šireći se u punom otsijevu neba, sunca i putujućih oblaka, kloneći se na daleke pute, iza rtova Brača, Šolte, Hvara i dalekog Visa, osamljene budne straže na ovom našem gorkom Jadranu.

Odavle, sa ovih visina, ćuti se more, „naše sveto, opustjelo, more naše sinje Jadransko, more gusara i more kralja Tomislava“.

J. Meštrović — „Laokoon mojega doba“.

Odavle puče najljepši pogled na Spljet, koji se doli, kao na sunčanje, u krilu lagane uzvisine polegao.

Spljetu grade, cvijete gradova!
Bijeli se, labude bijeli,
Ogledaš se, zenico svijetla,
I cvateš mi karanfil primorski,
Sad mi cvateš, tvoje je vrijeme!

□□

Izdanje „Duje Balavca“.
Odgovorni urednik: Ante Katunarić, slikar.
Tisak: Splitske Društvene Tiskare.

Ljubljanska Kreditna Banka, Podružnica Split

preporučuje se za konversiju svake vrsti papira NISKOG KAMATNJAKA sa NAJVIŠIM UKAMAĆIVANJEM. □□

OBAVLJA SVE BANKARSKE POSLOVE NAJKULANTNIJE.

Na uložne knjižice plaća kamatu od 4½% □□□

NAJVEĆA
DALMATINSKA ZLATARIJA U SPLITU

ANTE RADIĆ
TRG VOĆA — GRADSKA VRATA NA OBALI

ILUSTROVANE CJENIKE ŠALJE BADAVA.

IZPOD PROKURATIVA SPLIT

Nikola Gjivović
amerikanski zubar

Obavlja sve vrsti plombiranja zubi i svih drugih u tu struku zasjecavajućih radnja. □
Prima od 9-12 i od 2-5 sati.

Hrvatska Vjeresijska Banka

Podružnica Spljet □
Centrala u Dubrovniku □
Podružnice u Šibeniku i Zadru. □

Prima uložke i obavlja sve bankarske poslove najkulantnije.

DALMATINSKA PODRUŽNICA

BANCA COMMERCIALE TRIESTINA

Centrala: TRST (utemeljena g. 1859.) — **SPLIT - PLOKATA MARMONT.** — **Podružnica: TRIENT.**

AGENCIJE: MEZZOLOMBARDO I CORTINA D' AMPEZZO.

Glavnica podpuno uplaćena: K 8,000.000·—. Pričuva: 660.000·—.

OBAVLJA POMNO I KULANTNO SVE BANKOVNE POSLOVE, A POIMENCE:

- PRIMA NOVAC U SVRHU UKAMAĆENJA NA KNJIŽICE, TE U TEKUĆI I ČEK-RAČUN.
- DAJE NOVAC NA TRGOVAČKE MJENICE, VRIEDNOSNE PAPIRE I TOV. DOKUMENTE.
- OTVARA TEKUĆE RAČUNE U RAZNIM VRIEDNOTAMA.
- OBAVLJA INKASSO I IZVRŠUJE IZPLATE NA SVA MJESTA.
- KUPUJE NAJKULANTNIJE ČEKOVE, NAPUTNICE I STRANI NOVAC IZ AMERIKE I DRUGDJE.
- IZDAJE KREDITNA PISMA NA SVA GLAVNA MJESTA TU- I INOSTRANSTVA.
- PRIMA U POHRANU I UPRAVLJA VRIEDNOSTNE PAPIRE SVAKE VRSTI.
- OSIGURAJE SREĆKA PROTI GUBITCIMA KOD ŽRIEBANJA ITD. ITD.

GLAVNO I JEDINO SJEDIŠTE U DALMACIJI ZA IZDAVANJE NAPUTNICA (VAGLIA) BANCO DI NAPOLI IZPLATIVIH U SVIM MJESTIMA.

(Za svako daljno razjašnjenje obratiti se na DIREKCIJE.

Frano Rosić

Veliko trgovište rukotvorina i moda.

Rublja za gospodu, tvrdke M. Josse Löwenstein, Prag tako isto za gospodje i nevjeste po Bečkoj i Pariškoj modi.
Steznika iz najboljih tvornica.
Kišobrana i suncobrana.
Čilima za dvorane i hodnike. Linoleum prve Austrijske tvornice u Trstu.
Svih tkanina za pranje.
Kretona, Chiffona u svakoj vrsti i širini.

Cijene umjerene. Ne boji se utakmice!

Split - Gospodski trg - kuća N. Dadich

SLASTIČARNICA

E. BERNOT - Split

Gospodski trg (palača Nachich

Slastičarnica sa velikim skladištem sladkiša.
Vina inozemna i domaća.
Bogata zaliha bomboniera i dr.
Preuzima kojumudrago radnju Torta, Krokanata i dr.
Izradba dvopeka po engleskom načinu.
Bisquita za čaj, dessert i dr.

PREPORUČA SE P. N. OBĆINSTVU DOBRO POZNATA NAJVEĆA SPLJETSKA TRGOVINA TVRDKE

Prospera i Mate Bonačić

Na Gospodskom Trgu, a Filijalka u ulici zvonika, spojena sa najukusnije uredjenom pivarom i restauracijom.

Skladište svakovrstnih jestiva, kolonijala, najveći izbor delikatesa, finih vina, likera i šampanjca.

Prodaja nagradjene Steinbruch-pive koli u bačvicama toli na točak i u staklenicama od pol litre.

Preuzima i najtočnije odmah izvršuje sve naručbe.

Naručbe, pisma, brzojavi itd. neka se šalju na „Tvrdka Bonačić — Spljet".

Cijenici badava i franko.

HOTEL CENTRAL TROCCOLI

SPLIT

Najveći Hotel u mjestu u centrumu grada, na najprikladnijem mjestu Gospodskog trga, u blizini Dioklecijanove palače i mletačke luže. 50 ukusno namještenih soba sa cijenom od K 2·50 do K 5. Najveća kafana po bečku uredjena sa 4 biljara. Restaurant sa pivarom, finom kuhinjom i dalmatinskim vinom opskrbljen. Kupelji, telefon, ekvipaže za izlete, vodići i t. d.

NAJUMJERENIJE CIJENE.

GOVORE SE SVI MOGUĆI JEZICI.